

МУЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ ЯК ЧИННИК ГУМАНІЗАЦІЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ УЧНІВ

завдань учителя музики доречно виділити насамперед такі:

1) вплив на гармонійний розвиток дітей засобами музично-естетичного виховання як система заходів, спрямованих на розвиток когнітивної (розумової, інтелектуальної), сенсорної (емоційної, експресивної), поведінкової (вольової, регулятивної) сфер;

2) розвиток сенсорно-перцептивної сфери вихованців найрізноманітнішими засобами музичної культури;

3) діагностика й культивування ранніх музичних здібностей у дітей;

4) дбайливе психолого-педагогічне ставлення до феноменологічного поєднання “музика-дитина” з урахуванням вікових і статевих закономірностей і особливостей;

5) запровадження інноваційних технологій і сучасних виховних методів для різнобічного розвитку дитини.

Отож, на нашу думку, суть музичного виховання полягає у визнанні єдиної цілісної

музично-творчої діяльності як розкриття життєвого змісту музики, здійснюваної в різноманітних формах спілкування дитини з мистецтвом.

Подальшими напрямками нашого дослідження буде впровадження у навчально-виховну практику елементів психодидактичного тренінгу в музичному вихованні дошкільнят.

1. Авдієвський А.Т. Як навчати музики? /А.Т. Авдієвський, А.Г. Болгарський, І.М. Гадалова/ // Початкова школа. – 1991. – № 1. – С. 30 – 31.

2. Авдієвський А.Т. Використання фольклору в роботі з дітьми молодшого віку. // Початкова школа. – 1990. – № 2. – С. 114 – 119.

3. Ветлушина Н.А. Методика музикального виховання в детском саду. – М.: Просвещение, 1982. – 175 с.

4. Гавриш Н. Як ми виховуємо творчу особистість. /в дошкільному закладі/ // Палітра педагога. – 2000. – № 3. – С. 13 – 17.

5. Дронова О., Чистова Т. Під звуки музики. / Дошкільне виховання. – 1997. – № 4. – С. 6 – 8.

Світлана Дицьо, аспірант

Національного педагогічного університету
імені М.П. Драгоманова
м. Київ

МУЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ ЯК ЧИННИК ГУМАНІЗАЦІЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ УЧНІВ

Стаття розкриває роль і значення музичного виховання у контексті фундаментальних детермінант розвитку особистості. Відзначено гуманізаційний культурологічний потенціал музики для виховання різнобічно розвинутої дитини.

Постановка проблеми. Глобальні видозміни сучасного українського соціуму в площинах ідеологічного, економічного, ментального, соціогенного, культурологічного та інших вимірів призводять до активізації численних спроб їхнього наукового осмислення. Безсумнівно, однією з найактуальніших постає проблема гуманізації освітнього простору держави, зокрема фахово-професійної і культурологічної підготовки вчителя – рушійного чинника сучасного шкільництва [1; 2; 3; 6].

Як особливий соціально-психологічний феномен процес гуманізації педагогічної освіти розглядається багатьма галузями вітчизняної науки: від філософії освіти до класичної педагогіки. Крізь призму сучасних наукових поглядів, гуманізація освіти у трансформаційному суспільстві розглядається як відпрацювання

зваженого підходу до стратегій і тактик здійснення цього багатоманітного процесу, зокрема через вдосконалення традиційних форм і методів та запровадження інноваційних технологій. Тому серед провідних принципів сучасної освіти, її стрижнем та визначальною умовою успішного функціонування повинні стати гуманізація та демократизація навчально-виховного процесу, впровадження технологій співробітництва інші активні педагогічні соціотехніки, які, власне, і є запорукою успішних модернізаційних змін. Багатогранність освітніх процесів, що детермінують систему гуманізації, зводиться до однієї головної тези – сучасній школі потрібен професіонал, спроможний синтезувати у власній педагогічній діяльності досвід минулого та здобутки новаторського характеру. Якраз йому відведена ключова роль у задіянні

МУЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ ЯК ЧИННИК ГУМАНІЗАЦІЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ УЧНІВ

гуманізаційних технологічних прийомів, які потребують суттєвих видозмін як серед учнів, так і серед учителів, адже має відбутися корінна перебудова ментально-рефлексивних підходів до самого сутнісного процесу освіти.

Метою нашого дослідження є встановлення сутнісно-функціональних параметрів музичного виховання як чинника гуманізації освітнього простору держави.

Виклад основного матеріалу. Завдяки гуманізації разом з ціннісними орієнтаціями людини, яка вчить інших, змінюються й усвідомлювані та неусвідомлювані моделі тлумачення світу, тому відмирання старих цінностей, виникнення нових, визнання їх мотивами, що спонукають до вчинкових дій, створюють той життєвий шлях, наявність якого й робить людину особистістю та професіоналом. Отож серед актуальних проблем психолого-педагогічної науки постає нагальність розробки універсальних концептуально-теоретичних підходів щодо модернізації засадничих принципів сучасної школи у ракурсі гуманізації.

Сутнісні параметри гуманізації освіти повинні полягати у віднайденні тих важливих механізмів, які дозволять досягнути оптимальних прогресивних змін на рівні розробки і впровадження гуманістичної технології підготовки сучасного вчителя, насамперед у єдності особистісного підходу та сучасних вимог до вчителя як до професіонала, майстра педагогічної справи, чуйного вихователя, який у своїй діяльності поєднує національну навчально-виховну традицію із загальнолюдськими надбаннями у сфері освітньої культури [5].

Безперечно, кардинальні суспільно-політичні та соціально-економічні перетворення, що відбуваються в нашій країні, супроводжуються формуванням нового соціо- та етнокультурного середовища і становленням нового типу громадянина. В особистості нашого співвітчизника з'являються нові риси, що засвідчують появу цілої низки нових просоціальних якостей – національне самоусвідомлення, патріотизм тощо. Вітчизняна освітньо-виховна система покликана забезпечити молоде покоління надійною базою знань, професійних умінь і навичок відповідно до вимог часу, а також необхідними морально-ціннісними настановами, зі збереженням віковичних традицій нашого народу. Серцевиною цієї системи повинен бути гуманізм, який плекається на рівні розвитку глибинних культурологічних пластів особистості.

На наш погляд, важливими завданнями гуманізації навчально-виховного процесу сучасної

школи як втілення власне гуманістичних принципів є перехід на суб'єкт-суб'єктну парадигму взаємин, яка передбачає рівноправні партнерські стосунки між учителями й учнями. Це посприє гармонійному становленню підростаючої особистості, яка завдяки науково організованим психолого-педагогічним впливам повинна набути різноаспектного інтелектуального, емоційного, вольового, естетичного вдосконалення. Загальний культурологічний розвиток естетично багатой сучасної дитини-школяра неможливий без параметрів музичного виховання – віковичного й традиційного методу одухотворення людини.

Методологічною основою нашого дослідження виступили твердження психолого-педагогічної науки про детермінованість особистісного розвитку людини, зокрема мистецтвом, музикою (Л. Виготський, Б. Теплов, Е. Тайнель та ін.); про особливу цінність музичного виховання у підлітковому віці (С. Дацюк, М. Субота, Е. Тайнель); про розвиток сенсорно-перцептивної сфери особистості засобами музики (А. Авдієвський, Г. Голик, Г. Костюк та ін.).

Основною метою музичного виховання в школі є створення засобами музичного мистецтва основ естетичного сприймання дітьми навколишнього світу. В процесі навчання музиці розкривається перед учнями взаємозв'язок між людиною та музикою, а під час активної музичної діяльності відбувається різнобічний розвиток особистості, насамперед у плані культурологічного вдосконалення. Цілісний і глибокий образ життя людства та навколишнього світу не можна собі уявити без ознайомлення з високохудожніми творами різних видів мистецтва, зокрема музики.

Відомі концептуальні погляди В. Сухомлинського, який стверджував важливу роль музики у духовному становленні особистості. Зокрема, вчений відзначав, що пізнання світу почуттів неможливе без розуміння й переживання музики, без глибокої духовної потреби слухати музику і діставати насолоду від неї, адже вона є основою емоційної, естетичної, моральної культури [4]. Отож музичне виховання є могутнім засобом, який сприяє різнобічному й гармонійному розвитку особистості.

Вважається, що на початковій стадії навчання повинна переважати в музичному матеріалі національна дитяча народнопісенна творчість і тільки після її засвоєння можливе використання авторських творів. Унаслідок прослуховування інструментальних та вокальних обробок, вивчених дітьми народних пісень, розвивається їх тембральний музичний слух. Значну увагу слід приділяти тому, щоб народна пісня під час

МУЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ ЯК ЧИННИК ГУМАНІЗАЦІЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ УЧНІВ

навчання не перетворилася на сухий музично-дидактичний матеріал, а залишилась у пам'яті дітей як улюблена. Будь-який музичний твір, який вивчають учні, насамперед слід розглядати як джерело художньо-емоційних вражень, як потужний засіб етноідентифікації та патріотизму.

На уроках музики сучасний педагог повинен використовувати найрізноманітніші інноваційні психолого-педагогічні засоби. Крім традиційних способів і методів психологічного впливу на школярів за допомогою вербальних засобів (лекція, нотація, зауваження, похвала тощо), активно залучаються й невербальні засоби, які мають виховний характер. Найповніше система невербального спілкування відображена у диригентській діяльності педагога на уроках музики [1].

Водночас одне з чільних місць на уроці музики повинен займати розвиток у дітей співочої культури: виховання вокально-фізіологічних функцій (дихання, звукоутворення, артикуляції). У полі зору вчителя постійно повинно бути розширення співочого діапазону дітей та загальна для всіх учнів класу чиста інтонація. Школяр переживає низку позитивних емоцій, зіставляючи предмети і явища довкілля з плодами власної музичної творчості, отож потрібно стимулювати в нього розвиток гностично-пізнавальної активності та спроможності до самопрезентації та самоактуалізації на різних рівнях особистісно-соціальної активності. Слід відзначити, що серед предметів естетичного циклу якраз музика найбільше стимулює до творчої діяльності, сприяє формуванню пізнавальних та емоційно-мотиваційних функцій, розвитку творчого мислення, здібностей, комунікативності, а також позитивних якостей характеру: систематичності, працьовитості, наполегливості у досягненні мети. Музика є мовою серця, найніжніших почуттів, світу емоцій людини. Вона дає людині поштовх для внутрішнього переживання і уяви. Це внутрішнє відчуття та переживання викликає бажання передавати музику в дії, міміці, жестах, рухах, співі, грі, створювати нові художні образи.

На уроці виникає багатоманітна палітра взаємин: між музикою, вчителем і учнями; між вчителем і учнями; між дітьми в колективних формах діяльності. Якраз таке різноманіття є доказом того, що музика існує в єдності і співвідношенні творчості, виконання і слухання через сприйняття і взаємсприймання – соціальну перцепцію. Потреба в гуманізації освіти передбачає велику увагу до розвитку творчих здібностей дитини, кращих її особистісних якостей, загальнокультурного розвитку, які найкраще проявляються і засвоюються на рівні

виховних моделей якраз у соціально-перцептивних формах міжособистісного спілкування.

Музичне виховання засобами фольклору сприяє формуванню національної свідомості та самосвідомості і передбачає виховання любові до рідної землі, до свого народу, готовності до праці в ім'я України, освоєння національних цінностей (мови, культури), відчуття своєї причетності до розбудови національної державності, патріотизм, що сприяє утвердженню національної гідності, залучення учнів до практичних справ розбудови державності, формування почуття гідності й гордості за свою Батьківщину.

Різнобічний вплив музики на психіку зумовив розвиток музикотерапії як одного із перспективних сучасних методів терапевтично-виховного впливу на особистість. Добре відомо, що музика, завдяки своїй властивості впливати на внутрішній світ людини, допомагає звільнитися від душевного дискомфорту, конфлікту, втоми; коректує емоційний стан; може відновити душевний спокій, тобто позитивно впливати на психічне здоров'я особистості. Тому разом з виховними функціями музичне виховання повинно виконувати оздоровчо-рекреаційні та релаксаційні впливи на розвиток учнів.

Висновок. Складність музичного виховання мотивується насамперед тим, що музика в житті соціуму, зокрема у складному і копіткому процесі навчання дітей, відіграє засадничі детермінуючі ролі і функції. Загально визнано думкою в наукових колах є констатація того факту, що від пренатального етапу розвитку особистості й упродовж усього її соціогенезу музика як система впорядкованого й аргументованого впливу відіграє надзвичайно позитивну культурно-рекреаційну роль, сприяючи гармонійному й досконалому розвитку індивідуальності. Вчені й батьки сходяться у визнанні загального позитивного культурно-виховного фону, який створює музика для всіх складових процесу загальноособистісного виховання і розвитку.

1. Голик Г.Г. *Музичне виховання в українській школі.* – Дрогобич, 1998 р. – 180 с.

2. Максимова В.В. *Психологічні аспекти підготовки студентів-музикантів у сучасних вузах / Актуальні проблеми психології.* – К., 2000. – С. 45 – 61.

3. Маришук І.І. *Психопедагогіка музикального образования.* – М.: Мелодія, 1999. – 180 с.

4. Сухомлинський В. *Серце віддаю дітям. Вибрані твори.* – Т.3. – К.: Радянська школа, 1977.

5. Феклистова М.І. *О музыкальном воспитании детей.* – М.: Просвещение, 1989. – 140 с.

6. Шевчук А. *Сучасні підходи до організації музичної діяльності дітей: методичні рекомендації. / Дошкільне виховання.* – 2000. – №2. – С. 6 – 8.